

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Häxan och lejonet – en spegling av karaktärerna i
evangelierna.

En komparativ analys mellan boken och evangelierna.

The Lion, the Witch and the Wardrobe – a
Reflection of the Characters in the Gospels.

A Comparative Analysis Between the Book and the Gospels.

Magnus Pettersson

Termin: Vårtermin 2020

Kurs: RT1400 Religionsvetenskap och teologi, 15 hp

Nivå: Kandidatexamen

Handledare: Tobias Hägerland

Abstract

This essay shows how characters from the gospels appear in the book *The Lion, the Witch and the Wardrobe*. C. S. Lewis told that he wanted to send a Christian message with the book but in a hidden way. Something to discover when you come into contact with Christianity later in life. Which are the gospel characters in the book that make it possible to understand this story as an allegory to the Bible? In this essay I am not interested in the author Lewis. Previous research is very focused on how the author thought and what he wanted to achieve. Here I concentrate on comparing characters in the book with characters in the gospels, nothing else. I analyse the text and use a comparative method where I compare the book's narrative with the gospel narrative. I also use part of a narrative critical analysis where I divide the characters into Protagonist, Walk-on, Agent, Round character and Flat character. This essay will show that there are clear similarities between the characters of the book and those we meet in the gospels but also that no gospel is more prominent than another.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Kapitel 1 Inledning	
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte	4
1.3 Frågeställning	4
1.4 Avgränsning	5
1.5 Teori och metod	5
1.6 Tidigare forskning	7
1.7 Material	9
Kapitel 2 Analys	
2.1 Resumé av boken <i>Häxan och lejonet</i>	10
2.2. Susan	12
2.3. Peter	13
2.4. Lucy	14
2.5. Edmund	16
2.6. Vita häxan	19
Kapitel 3 Diskussion och slutsats	
3.1 Diskussion	21
3.2 Slutsats	24
Källförteckning	26

Kapitel 1

Inledning

I detta inledande kapitel kommer jag att ge en bakgrund och dela erfarenhet och mina tankar om varför jag valt detta ämne. Jag kommer att presentera mitt syfte och frågeställning för uppsatsen samt vilken avgränsning jag valt att göra för att arbetet ska rymmas i detta omfång. Jag kommer visa vilka metoder jag valt att använda mig av. Det har forskats mycket kring och om C.S. Lewis vilket jag ska presentera och ge ett axplock kring och slutligen ska jag presentera vilket material jag valt att arbeta med.

1.1 Bakgrund

Vi har nog alla läst böcker och sett filmer där kodade meddelande används. Meddelande som man inte vill att alla ska ta del av. Jag minns själv när jag var barn när jag och mina kompisar skrev om alfabetet så att meddelandena i våra brev bara gick att tyda om man hade facit på vårt kodade alfabet. Ibland bestämde vi oss för att svara nej när vi menade ja, och tvärtom, allt för att ingen skulle förstå vad vi menade i den stunden. Ibland vill man ha hemligheter som bara är för oss, de andra ska inget veta eller förstå. Nu när jag är vuxen så inser jag att våra meddelanden nog var ganska lätta att avkoda. Oftast flyttade vi bara bokstäverna ett steg framåt i alfabetet och det som vi trodde var omöjligt för andra att tyda, genomskådades nog ganska lätt. Men hur det än är så är det något vi människor fascinerats av och det tycks användas kodade språk där vi minst anar det. Ibland vill vi inte säga rakt ut vad vi vill utan lindar gärna in det lite. Då på ett sätt som inte alla ska förstå utan bara vissa utvalda.

När jag läste att C.S. Lewis skrev sin berättelse om landet Narnia så att hans budskap till viss del skulle vara dolt så väcktes mitt intresse. Michael Coren skriver i sin bok *C S Lewis - mannen som skapade Narnia* så här:

Men *Häxan och lejonet* är fängslande och oförglömlig även om vi inte ser de religiösa parallellerna. Lewis sade till en vän att han skulle föredra att barnen har glädje av boken för egen del och väntar med att tänka på religionen tills de blir äldre. *Häxan och lejonet* är en bok om mörker och ljus, om det rätta som vinner över det onda, om hopp och godhet. Precis som all god litteratur har den många olika nivåer.¹

¹ Michael Coren, *C S Lewis - mannen som skapade Narnia* (Örebro: Libris, 2005), s. 78.

Den som läser boken ska inte i första hand se de bibliska likheterna utan läsa boken som den spännande bok den är. De religiösa likheterna ska tränga fram och bli synliga först när man blir äldre. Det som är dolt för den oerfarne ska bli kristallklart för den erfarne.

Tiden förändras, de man möter, de man börjar prata med, vänner och kanske vänners vänner påverkar oss i våra liv. Så är det för oss alla, så var det för barnen i *Häxan och lejonet* och så var det för lärjungarna i evangelierna. Mötet med Jesus förändrade lärjungarnas liv. De fattade beslut efter den uppkomna situationen och det påverkade hela deras liv. Vi vet inte så mycket mer om lärjungarna än vad vi kan läsa oss till i evangelierna, men vissa karaktärsdrag lyser igenom och vi kan förstå att lärjungeskaran var olika individer med olika egenskaper och olika sätt att tänka. Det som jag framför allt vill lyfta fram i denna undersökning är de karaktärer från evangelierna som döljs i boken *Häxan och lejonet*. De som enligt författaren ska vara dolda, detta kodade meddelande.

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur karaktärerna i evangeliernas berättelse om Jesu liv och gärning kommer fram i C.S. Lewis bok *Häxan och lejonet*. Jag ska titta närmare på hur figurerna i boken *Häxan och lejonet* kan vara inspirerade av gestalterna som framkommer i evangelierna och också titta på om något evangelium är mer representativt eller framträdande än de andra evangelierna i boken *Häxan och lejonet*.

1.3 Frågeställning

För att finna svar som uppfyller mitt syfte så är min frågeställning:

- Vad är det för likhet mellan karaktärerna i boken *Häxan och lejonet* och de karaktärer som vi möter i evangeliernas berättelse om Jesu liv, död och uppståndelse?
- Är något av de fyra evangelierna mer framträdande i boken än de andra?

1.4 Avgränsning

Läser man *Häxan och lejonet* så kan man se det som en berättelse om vad kristendomen innebär. Redan när boken skrevs fanns en tanke om att sprida ett kristet budskap bland läsarna, inte med Bibelns ord utan på ett lekfullt sätt, något dold och inbakad i en berättelse som i första hand vände sig till barn. Man kan se att det finns en röd tråd genom boken som är från Bibelns början till dess slut. När man gör en jämförandeanalys av en bok med ett så tydligt budskap av Bibeln måste man begränsa arbetet så att det blir gripbart inom en kandidatuppsats omfång. I det här fallet hade hela Bibeln som arbetsredskap blivit alldeles för stor. Därför har jag valt att begränsa min analys till att bara omfatta de fyra evangelierna, Matteus, Markus, Lukas och Johannes. Jag kommer också att begränsa mig till att huvudsakligen titta på hur man kan koppla samman huvudkaraktärerna i boken med karaktärer i ovannämnda evangelier. Vissa kommer säkert ses som självklara och vissa mindre tydliga. En karaktär som jag inte kommer att göra någon analys kring är den mellan Aslan och Jesus. I boken *Häxan och lejonet* beskrivs Aslan så tydligt vara en Jesusgestalt så den jämförelsen tillför inte något i min undersökning.

1.5 Teori och metod

I denna receptions kritik av Bibelns reception i boken *Häxan och lejonet* kommer jag att titta på hur karaktärer från evangelierna kan ses i denna skönlitterära bok. Där ska jag visa på att bokens text är ett uttryck för och inspirerad av evangeliernas texter. Jag kommer att använda mig av Stefan Klints och Gérard Genettes tankar om hypertextualitet i receptionens sammansättning som jag återkommer till nedan. Jag kommer också att använda mig av en komparativ metod där jag gör en jämförande textanalys med den skönlitterära texten mot Bibelns evangelietexter för att se och jämföra de olika karaktärerna som det berättas om. Det som är intressant i en sådan analys är att se de dolda bibliska karaktärerna i bokens text. Dels vill jag titta på likheter i det som sägs men också jämföra hur de olika karaktärerna uppfattas och hur de olika handlingar som de utför kan vara inspirerade från Bibeln. Jag kommer att använda en del av det som ingår i en narrativkritisk analys genom att klassificera karaktärerna efter hur de framställs i boken *Häxan och lejonet*. I min analys kommer karaktärerna att presenteras i en viss ordning. Alla karaktärer är viktiga men det finns en tanke med att beskriva dem i den ordningen som jag gör. Jag kommer att börja med den karaktär som tar minst plats i berättelsen till den karaktär som tar störst plats. Det blir alltså en stegring av karaktärerna hur viktiga de är i min analys.

I boken *Romanen och evangeliet* lyfter Klint fram Genettes tankar kring identifieringen av litterära texter. Klint beskriver hur Genette identifierar fem olika typer av ”transtextuella” relationer mellan litterära texter. De är; Intertextualitet, paratextualitet, metatextualitet, arketextualitet och hypertextualitet. Det som jag vill lyfta fram och använda mig av är sättet som Klint beskriver i sin tolkning av hypertextualitet. I mitt fall representerar evangelierna hypertexter och boken *Häxan och lejonet* hypotexten. Det som skiljer Genettes tankar från Klints är att Genette menar att en hypotext inte kan bestå av flera hypertexter vilket Klint ställer sig tveksam till. Klint menar att en hypotext kan vara sammansatt av flera hypertexter som skapar en enhet i hypotexten.² Något som kan förklara receptionens sammansättning.

För att klassificera karaktärerna kommer jag att använda mig av Daniel Marguerat och Yvan Bourquins teori som de presenterar i boken *How to Read Bible Stories*. Där visar de hur man kan dela in de olika karaktärerna och de som jag vill presentera här är: Protagonist, Walk-on, Agent, Round character och Flat character. De förklarar att indelning och klassificering av karaktärerna kan göras enskilt eller i grupp. En Protagonist är den som har huvudrollen och spelar en viktig roll i handlingen och den håller sig i förgrunden i berättelsen. I kontrast till Protagonist har vi Walk-on-karaktären som håller sig i bakgrunden. Det kan vara folkmassor eller enskilda personer, det spelar ingen roll. Mellan dessa ytterligheter finns de som kallas för Agent. De har en begränsad funktion men de hjälper oftast till med att föra berättelsen framåt. En Round character har flera egenskaper, den överraskar, visar olika känslouttryck, något som en Protagonist ofta besitter men en Protagonist kan också vara en Flat character. Flat character är förutsägbar, överraskar inte, visar inte olika känslor utan är det den är helt enkelt.³ När jag kategoriserar karaktärerna så kommer jag i huvudsak göra det med karaktärerna i hypotexten men också vid ett par tillfällen med karaktärer från hypertexten. Det som jag vill visa med det är att karaktärerna inte behöver ha samma karaktär i form av Round eller Flat character för att sammankopplas men det återkommer vi till.

² Stefan Klint, *Romanen och evangeliet: Former för Jesusgestaltning i Pär Lagerkvists prosa* (Skellefteå: Norma, Diss. Uppsala: univ., 2001), s. 39–42.

³ Daniel Marguerat & Yvan Bourquin, *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism* (London: SCM, 1999), s. 60–62.

1.6 Tidigare forskning

När det gäller C.S. Lewis så finns det mängder av artiklar, avhandlingar, uppsatser och böcker som har skrivits om honom och hans böcker. En orsak till att många intresserat sig av honom och av vad han skrivit tycks vara det som han själv successivt förstod. Nämligen att det fanns ett problem med att nå ut med det budskap som han ville förmedla. Som kristen författare så har man ett problem, påpekade han, svårigheten var att den rådande kulturen inte var kristen, men det han ville få ut var just ett kristet budskap. Det han då började göra var att skriva böcker där kristendomen fanns latent.⁴ Detta kodade budskap väcker så klart intresse och då inte bara över det kristna budskapet som han vävt in i sina böcker utan också andra saker som intresserat honom och inspirerat honom under hans tid som författare.

Forskningen som jag hittat i ämnet är i huvudsak mer inriktad på Lewis själv. Den kan upplevas som ganska bred där man tittar på Lewis författarskap och vilken egenskap genren har. Som t.ex. Martha Sammons skriver i inledningen till sin bok *A Guide Through Narnia* från 2004, att syftet med boken är att berätta om skaparen av Narniaböckerna och att titta på böckernas egenskaper som sagor. Oavsett vad du tycker om berättelserna så vill hon hjälpa dig att förstå mer om författaren och skaparen Lewis.⁵ Min kartläggning bland forskningsmaterialet visar att det är ett återkommande tema hos väldigt många forskare. Man är intresserad av författaren Lewis, man jämför hans sagoberättelser och ställer dem i relation till allt från nordisk mytologi till bibelberättelser. Men att undersöka hur karaktärerna i boken speglas av karaktärerna i evangelierna på det sätt som jag visar har jag inte funnit.

Stephanie L Derrick skriver i en artikel från 2019 att i nära sjuttio år, sedan Narnia böckerna kom, har författare och kritiker granskat, utnyttjat, kritiserat och försvarat böckerna. Att så mycket bläck har spillts över dessa böcker har varit en fråga om ytterligare förvirring, glädje och diskussion. Hon bekräftar min uppfattning som jag får när jag söker bland forskningen att de flesta studier av Narniakronologin, dess historia och ursprung begränsats till analyser av vad författaren C.S. Lewis sa och tänkte när han skrev berättelsen. Själv undersöker hon hur barnboksförlag har tagit emot Narniaböckerna och Lewis som författare.⁶

2008 kom boken *Re-Embroidering the Wardrobe: Faith, Myth and Literary Creation Since 1850*. I den boken skriver Daniel Warzecha ett kapitel där han gör en jämförelse mellan

⁴ George Sayer, *Jack: En biografi om CS Lewis* (Örebro: Libris, 1999), s. 222.

⁵ Martha C. Sammons, *A Guide Through Narnia*, Revised and expanded edition (Vancouver, BC: Regent Collage Publishing, 2004), s. 8–10.

⁶ Stephanie L. Derrick, "The Transatlantic Reception of The Chronicles of Narnia and of C. S. Lewis as a Children's Book Author in the 1950s and 1960s, Compared", *Children's Literature Association Quarterly* 44 (2019): 27–43.

Narniakronologin och nordisk mytologi. Boken innehåller olika artiklar och den är indelad i tre delar. I den första delen, som Warzecha skrivit ett kapitel i, undersöks föreställningen om tro eller brist på tro och myt i fiktioner för barn och ungdom. Författarna som man valde att studera ansågs ha en traditionell kristen tro men där myten ombroderats på ett framträdande sätt.⁷ I inledningen av boken konstateras att en myt är en berättelse som inte går förlorad då den skrivs om från ett språk till ett annat. Att man omvandlar myten till en modern berättelse gör den bara mer bärbar i en modern värld.⁸ Warzecha konstaterar i sin forskning att nordisk mytologi spelar en stor roll i Lewis skrivande. I bokserien om landet Narnia ingår den som ett element bland flera. Han frågar sig därför om Narniaböckerna inte är mer än bara barnhistorier. Det som ändå tycks intressera Warzecha mest är hur författaren Lewis tänkt och känt och han framhäver att den mytologi som Lewis var mest förtjust i var den nordiska.⁹

Don W. King beskriver i sin essä från 1987, "The Wardrobe as an Christian Metaphor", hur det kristna budskapet ligger latent i berättelsen och hur det kommer fram. Det som han tar upp är att "dörren" är en metafor för ett kristet budskap. Han säger att dörren har en viktig poäng, det är genom garderobsdörren som barnen måste passera för att komma till landet Narnia. I Lukas 13:24 kan vi läsa att man måste kämpa för att komma in i den trånga porten för att nå himmelriket. Han beskriver dörrens roll genom hela Narniaberättelsen och ställer sig frågan om detta var genomtänkt eller om det bara råkade bli en bra metafor. Han säger också att den oväntade överraskningen av glädjen som barnen upplever när de tumlar genom de olika Narniska dörrarna är en lämplig parallell till glädjen som den nya troende i Kristus ofta upplever.¹⁰

Jag har här visat på några exempel på hur forskningen kan se ut, från en ganska stor bredd där man studerar författaren och genren till att smalna av och rikta in sig på hur Nordisk mytologi påverkat författaren. Samt hur forskningen kan koncentrera sig på hur enstaka ord i berättelsen upptar hela det bibelvetenskapliga perspektivet, något som King presenterar. Det är intressanta undersökningar men de är av en annan karaktär än den som jag vill belysa i denna uppsats. Detta med vad som ligger latent i texten väckte mitt intresse och det gjorde att jag ville veta mer. Att boken *Häxan och lejonet* har ett kristet budskap förstår nog alla som hört vad Gud

⁷ Suzanne Bray, Adrienne E. Gavin & Peter Merchant. (red.), *Re-Embroidering the Robe: Faith, Myth and Literary Creation Since 1850* (Newcastle: Cambridge Scholars Pub., 2008), s. viii–ix.

⁸ Bray, Gavin & Merchant, *Re-Embroidering the Robe: Faith, Myth and Literary Creation since 1850*, s. 1.

⁹ Daniel Warzecha "Nordic Mythology in C. S. Lewis's The Chronicles of Narnia" *Re-Embroidering the Robe: Faith, Myth and Literary Creation Since 1850*, Suzanne Bray, Adrienne E. Gavin & Peter Merchant. (red.), (Newcastle: Cambridge Scholars Pub., 2008), s. 19.

¹⁰ Don King "The Wardrobe as Christian Metaphor," *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*: Vol. 14 (1987): No. 1, Article 5.

gjorde för mänskligheten. Denna allegori där Aslan offerar sitt liv för att en människa som gett sitt liv till ondskan ska bli räddad är samma berättelse om vad Jesus gör, bara med lite andra ord. Det jag vill tillföra till forskningen med min uppsats är inte att berätta om författaren C.S. Lewis utan hur karaktärerna i boken *Häxan och lejonet* blivit inspirerade av karaktärerna i evangeliernas berättelse om Jesu liv, död och uppståndelse. Det som jag saknar i forskningen är vad det är för bibliska gestalter och budskap från evangelierna som döljs i Lewis Narniaberättelse och framför allt i boken *Häxan och lejonet*. Det gör att jag anser att det finns ett behov av en studie av detta slag där jag faktiskt kan bidra till forskningen med nya inslag.

1.7 Material

Primärkälla och också utgångspunkten i denna uppsats är boken *Häxan och Lejonet* av C.S. Lewis. Den utkom första gången 1950. Den översattes till svenska för första gången år 1959 av Birgitta Hammar (1912–2011) och har tryckts i nya utgåvor ett flertal gånger. Den utgåva jag valt är från 1991 med samma översättning som Hammar gjorde år 1959.

Bibeln ingår också i mitt primärmaterial där jag kommer att jämföra bokens gestalter med gestalterna i evangelierna i Nya testamentet. De bibelöversättningar som jag kommer att titta närmare på är Bibel 2000 (B 2000), Svenska Folkbibeln (SFB) samt Bo Giertz översättning av Nya testamentet som blev färdig år 1981, dock ska den inte förväxlas med NT 81 som var Bibelkommissionens översättning som också kom samma år. Översättningen av Bo Giertz återger snarare grundtextens mening än dess form till modern svenska¹¹ vilket kan tillföra intressanta inslag till min tolkning. Som sekundärlitteratur till mitt uppsatsarbete är böcker som inspirerat mig och som tillför kloka tankar till mitt arbete. Listan på de källor jag hänvisar till återfinns i slutet på uppsatsen.

¹¹ Tommy Wasserman, Förord i *Nya testamentet i åtta versioner* (Varberg: Argument, 2016), s. 4.

Kapitel 2

Analys

I denna analysdel kommer jag först presentera en resumé av boken *Häxan och lejonet*. Jag kommer att ge en överblick av de händelser som den här berättelsen handlar om. Därefter följer en jämförande analys av de fem viktigaste karaktärerna från boken med karaktärer från evangelierna. De karaktärer som jag kommer att jämföra från boken är de fyra barnen och Vita häxan.

2.1 Resumé av boken *Häxan och lejonet*

Barnen som *Häxan och lejonet* handlar om är Peter, Susan, Edmund och Lucy. De lever glada och förhållandevis lyckliga, något ovetande om andra världskrigets otäckheter som försiggår ute i Europa. För att komma bort från krigets härjningar i storstaden London så har de blivit sända ut på landet och ska få bo hos Professorn, i hans stora hus med hushållerska och tjänstefolk. Här lever de gott, de kan gå ut och in och röra sig fritt inom professors hus och trädgård. Men det som kommer att hända i den här berättelsen sker inte i denna världen utan i Narnia, en värld som visar sig finnas i ett klädskap på översta våningen i Professorns hus.

I den värld som heter Narnia råder det ständig vinter. Den Vita häxan har kopplat sitt grepp över landet och trots att det är ständig vinter blir det aldrig jul. Till den världen kommer Lucy först av barnen. Hon finner den ganska mysig till en början och hon träffar faunen Tumnus som berättar att allt är inte så vackert som det verkar. Vita häxan är ond och vill förgöra alla som inte följer hennes vilja. Med hjälp av sitt trollspö förvandlar hon sina motståndare till stenstatyer, något som alla är rädda att råka ut för. Efter att Lucy återvänt till sina syskon försöker hon berätta vad hon varit med om men ingen verkar tro på vad hon har att berätta. Utan att berätta det, så väcks en nyfikenhet bland syskonen och vid ett tillfälle smyger Edmund efter sin syster och han hamnar också i Narnia. Väl där hittar han inte sin syster utan råkar upptäckas av häxan. Häxan förhör sig om Edmund och med hjälp av godis får hon honom att lova att han ska föra sina syskon till henne och det med ett löfte om att han ska bli kung i hennes rike. Varför är detta så viktigt då? Jo, det finns en profetia i landet Narnia att en dag så ska Aslan komma tillbaka. Aslan är den gode kungen som en gång lämnat landet vilket har gjort att häxan kunnat härja fritt och terrorisera de som inte tycker som hon. I profetian står det att Aslan ska komma tillbaka och segra över häxan och att han ska göra det tillsammans med fyra barn. När nu häxan

fått veta att Edmund har tre syskon och att de funnit en väg att komma till Narnia så blir hon förstås angelägen att hitta och fånga in dessa barn innan Aslan får kännedom att de är där.

Aslan verkar dock inte vara beroende av att någon ska berätta för honom vad han ska göra för samtidigt som ryktet börjar gå att det har kommit människor till Narnia, går också ryktet om att Aslan är på väg, kanske har han redan stigit i land.

Edmund kommer så småningom till häxan och berättar att hans syskon är i Narnia. Den tro han har att han ska bli belönad visar sig inte vara annat än en lögn. Han fångas i häxans våld och nu börjar jakten på att hitta hans syskon innan de möter Aslan. Vintern börjar ge vika i Narnia vilket gör att häxan inte kan ta sig fram med sin släde. Hon misslyckas med sitt försök att hitta Lucy, Susan och Peter och istället är det Aslans krigare som lyckas frita Edmund. Nu skulle sagan kunnat sluta men det finns en hållhake.

Aslan förlåter Edmund hans svek och förräderi och uppmanar syskonen att göra detsamma, det som är gjort går inte att få ogjort och nu måste man blicka framåt. Det barnen inte känner till är att den som ingått avtal med häxan, som Edmund gjort, kan inte avsäga sig det, därför tillhör Edmunds blod den Vita häxan. Det vet Aslan och det bekymrar honom. När häxan träder in framför honom och påminner honom om detta tar han häxan åt sidan och erbjuder sig att ta Edmunds plats. I sin iver att behålla sin makt går häxan med på detta, bara Aslan är ute ur bilden så kan hon ta makten för evigt.

Häxan och hennes anhängare skymfar och förnedrar Aslan när han är på väg mot sin avrättning och flickorna, Lucy och Susan, följer allt som händer på avstånd. Häxan dödar så Aslan och sorgen är lika total hos flickorna som segerroten och glädjen från den onda sidan. Det som häxan glömde i sin iver att ta makten är att det inte bara står att den som går i förbund med häxan ska tillhöra henne, det står också att om någon oskyldig tar dennes plats så ska den uppstå och döden har ingen makt över denne. Det är just vad som händer. Aslan återuppstår och den slutliga striden besegras av de goda, häxan dödas och alla de goda som fångats och dödas i häxans våld får livet tillbaka.

Med den bakgrunden kommer vi in på min jämförandeanalys av bokens och evangeliernas gestalter. Jag kommer att börja min analys med barnen och i en ordning där det blir en stegring i presentationen. Först ut är Susan, därefter kommer Peter och sedan Lucy. Edmund är sist ut av barnen och han har också den viktigaste rollen av barnen i berättelsen. Sist ut i denna komparativa analys är Vita häxan som representerar den motsatta sidan, den som barnen kämpar emot.

2.2 Susan

Susan är storasyster. Hon har en tillbakadragen roll i berättelsen och även om hon ingår som en av de framträdande karaktärerna intar hon aldrig rollen som Protagonist i berättelsen. Hon kommenterar saker, är med i diskussioner men är inte den som tar befälet. Hon är försiktig och finns med i bakgrunden. Det gör att definition av hennes karaktär blir en blandning mellan Agent och Walk-on och hon upplevs som en Flat character genom berättelsen. Detta trots att hon visar olika känslor i olika situationer så är hon inte den som överraskar. Detta betyder inte att hon är oviktig, hon har en roll i narrativet som måste finnas med men jämför man henne med sina syskon så är hon förhållandevis passiv. Hon vill att syskonen ska hålla sams och att allt ska bli rätt. Edmund tycker att hon beter sig som deras mamma och han är tydlig med att hon inte bestämmer över honom (*Häxan och lejonet*, s. 8). Man skulle kunna likna henne vid Marta så som hon beskrivs i Lukasevangeliet. Man kan ju anta att Maria tyckte att Marta var som en mamma när hon styrde och ställde när Jesus kom på besök, då hon tyckte att Maria skulle hjälpa till.¹²

Susan kommer fram lite mer i berättelsen, dock i skuggan av Lucy, när Aslan går mot sin avrättning. Då följer Susan och Lucy efter honom och när de frågar om de får följa med så är svaret att de får det, om de lovar att stanna när han säger till (s. 123). När Petrus frågar Jesus ”Vart går du herre” blir svaret att ”dit jag går kan du inte följa mig”.¹³ Lärjungarna måste lyda Jesus och även om de inte förstår vad han menar så blir det som han har sagt. När det är dags vet lärjungarna inte och kanske är den stunden närmre än de anar. Matteus och Markus beskriver när Jesus och lärjungarna kom till Getsemane den där kvällen då Jesus ska överlämnas till överstepräster. De berättar hur Jesus tar med sig Petrus, Jakob och Johannes för att gå undan och be. De beskriver också hur ångslan och ångest kommer över Jesus i den stunden.¹⁴ Den kvällen när Aslan ska överlämnas åt Vita häxan går han med så nerböjt huvud att nosen nästan snuddar vid marken. Lucy frågar vad det är. Aslan svarar då att han är ledsen och ensam (s. 123). Även om Susan är med här så är det Lucy som tar initiativ, därför återkommer jag till detta senare under Lucys beskrivning.

Susans och Lucys karaktär är inte bara som de manliga lärjungarna som beskrivs här ovan utan de känns också igen bland kvinnorna som följer Jesu korsfästelse på avstånd. När Susan och Lucy gömmer sig bland buskarna för att inte bli upptäckta så ser de stadigt efter honom och

¹² Luk 10:40.

¹³ Joh 13:36.

¹⁴ Matt 26:37, Mark 14:33.

de iakttar allt som händer på avstånd (s. 124). Precis som kvinnorna som följt Jesus från Galileen för att tjäna honom stod de också längre bort och såg på.¹⁵ Susan är också med när Aslan uppstår och tillsammans med Lucy blir flickorna de första vittnena till vad som hänt. Likt de båda Mariorna i Matteus, Markus och Lukasevangeliet som också är de första som får veta att Jesus uppstått.¹⁶

2.3 Peter

Peter har ingen stor roll i boken om man ser på hur mycket utrymme han får. Däremot har han en betydande roll i narrativet och han intar rollen av en Protagonist när han är med i handlingen. Han är också en Round character då han visar både rädsla och tuffhet. Han överraskar med sitt mod och växer genom berättelsen.

Peter är den äldste av syskonen. En initiativtagare skulle man kunna säga. Det är han som yttrar till sina syskon ”Vi gör som vi vill” (s. 8) vilket man också får en känsla av att lärjungarna gjorde när de var med Jesus. När vi läser i de synoptiska evangelierna så kan vi ana att sabbatsreglerna som man vanligtvis följde inte längre gällde lärjungarna i Jesu sällskap. När Jesus en sabbatsdag tog vägen genom några sädesfält blir lärjungarna påkomna av fariséerna med att inte följa sabbatsreglerna och svaret som förmedlas, om det dock är från Jesus, är att ”vi gör som vi vill”. Jesus säger att Människosonen är herre över sabbaten¹⁷ eller som SFB uttrycker det i översättningen av Matteus och Lukasevangeliet, till och med ”sabbatens Herre”,¹⁸ vilket fariséerna tar som en provokation.

Peter beskrivs som smart och han genomskådar Edmunds lögn över att han inte varit i Narnia tidigare när de nu hamnar där tillsammans (s. 50). Peter har ett särskilt uppdrag, han är äldst, den förstfödde och vissa saker åläggs att han ska klara av. I resumén av boken berättade jag att det var ständig vinter och aldrig jul men så när Aslan kommer in i bilden börjar vintern ge vika. Då träffar Lucy, Susan och Peter jultomten. Han har med presenter till dem och Peter får ett svärd och en sköld som ska användas i strid. Lucys och Susans gåvor får bara användas i nödfall och jultomten betonar att han inte vill att de ska delta i någon strid. Gåvorna de får är bland annat en dolk, en båge och ett koger med pilar (s. 92).

Peter sätts på prov när en av häxans vargar anfaller Susan och hon tar sin tillflykt upp i ett träd (s. 108–109). Han måste bevisa sin vilja att hjälpa till och att han är någon att lita på.

¹⁵ Matt 27:55.

¹⁶ Matt 28:1–6, Mark 16:1–6, Luk 24:1–6.

¹⁷ Mark 2:28.

¹⁸ Matt 12:8, Luk 6:5.

Han är storebror, den som de andra ser upp till och han måste göra sitt bästa och visa att han är beredd att göra vad han kan för att de andra ska ha förtroende för honom. När Jesus döms till korsfästelse säger Johannes i sitt evangelium att Jesus bar sitt kors själv men det är inget som de andra evangelisterna intygar. De beskriver istället hur en man som heter Simon från Kyrene hjälper Jesus att bära hans kors. Kanske vill Johannes förmedla en bild av att Jesus mycket väl kunde bära sitt kors själv medan de andra evangelisterna vill betona att även om Jesus skulle kunnat bära sitt kors själv underlättar det om han får hjälp. Likheten mellan Simon från Kyrene och Peter är att de får en uppgift att utföra, som på ett sätt kan tyckas vara onödig, men de gör det som förväntas att de ska göra i den stunden. Det som de gjorde visar på deras likhet. Hur det än var så kunde Aslan besekrat vargen själv, hur lätt som helst och enligt Johannes kunde Jesus bära korset själv, men som enligt de synoptiska evangelisterna gavs åt någon annan.

Peter har som sagt ett särskilt uppdrag och det är också han som blir informerad om den kommande tillvaron. Aslan tar med honom upp på en kulle och därifrån ser de Paravel, slottet med de fyra tornen där Peter en dag ska sitta som kung tillsammans med sina syskon (s. 108). Matteus berättar att Jesus gör något liknande med Simon Petrus. Han säger till honom, ”du är Petrus, Klippan, och på den klippan skall jag bygga min kyrka, och dödsrikets portar skall aldrig få makt över den.”¹⁹ Peter ska få bli kung när den Vita häxan besekrats av Aslan, Petrus ska få bli klippan som kyrkan ska byggas på när döden är besegrad av Jesus.

2.4 Lucy

Lucy är inte så entydig i sin framställning utan hon kan kännas igen i flera gestalter, precis som också Susan gör i beskrivningen om henne ovan. Ibland låses vi av våra förutfattade meningar och det kan vara svårt att se likheter över könsgrensarna men här finns det sådana. Lucy är en Protagonist genom berättelsen och har en betydande roll. Denna Round character visar känslor, hon är glad, ledsen och förtvivlad och hon är också den som tar initiativet många gånger vilket gör att berättelsen blir både spännande och rolig. Även om hon är en flicka i boken känns hon igen bland Jesu manliga lärjungar. Hon har en nyfikenhet som känns igen bland lärjungarna. När Jesus kallar sina lärjungar och ber dem ”följ mig” lämnar de allt och följer honom, något som både Matteus, Markus och Lukas vittnar om.²⁰ Lite av det har Lucy. När hon möter faunen

¹⁹ Matt 16:18.

²⁰ Matt 4:19–20, Mark 1:17–18, Luk 5:11.

Tumnus och han ber henne följa med honom tvekar hon ett ögonblick men sedan följer hon honom (s. 14).

När Lucy, Susan och Peter träffar Aslan för första gången målas en bild upp som påminner om när Jesus förhärligas inför Petrus, Jakob och Johannes. Då beskriver Matteus hur både Jesu kläder och hans ansikte lyste.²¹ I *Häxan och lejonet* kan vi läsa: ”Ty när de försökte se på Aslans ansikte, uppfångade de bara en skymt av en gyllene man och ett par majestätiska allvarliga betvingande ögon, och sen måste de slå ner blicken och kände sig alldeles knäsvaga” (s. 105). Markus beskriver denna händelse som att de var skräckslagna eller som Giertz skriver, ”så förskräckta hade de blivit”²², och det av att se sin mästare.

Som jag skrev ovan så är Lucy och Susan med när Aslan går mot sin avrättning och händelsen som följer kan liknas vid Jesu stund av prövning i Getsemane. Evangelisternas beskrivning om hur det var i Getsemane denna kväll skiljer sig åt. Johannes presenterar en tuff och mäktig Jesus. Det beskrivs i B 2000 och SFB att Jesus gick tillsammans med sina lärjungar till den trädgård som ligger på andra sidan av Kidrondalen och där gick de in. Giertz beskriver hur de gick över ”bäcken Kidron” där det låg en trädgård, och i den gick de in. Väl där väntar de bara på vad som ska hända och när Jesus ser Judas komma med vaktstyrkan går han ut och möter dem och frågar vem de söker. De säger ”Jesus från Nasaret” och när Jesus svarar ”Det är jag” ryggade de tillbaka och föll till marken och lite längre fram i berättelsen säger Jesus ”Skulle jag inte dricka den bägare/kalk som Fadern har räckt mig?”²³

Det är inte samma bild som man får när man läser hur det gick till när Matteus, Markus och Lukas berättar om samma händelse. Då lyser rädsla och ångest igenom. Jesus tycks inte alls vara lika villig att dricka den bägare som ska räckas honom. När han och lärjungarna kommer in i Getsemane trädgård beskriver både Matteus och Lukas hur Jesus tar med sig Petrus och Sebedaios båda söner, Jakob och Johannes, och går undan för att be. Lukas gör däremot ingen skillnad på lärjungarna utan här uppmanar Jesus dem alla att be så att de inte ska utsättas för prövning.²⁴ I Matteus och Markus säger Jesus att hans själ är bedrövad ända till döds och senare får också Jesus en bitterhet i sitt tonläge när han talar till sina utvalda lärjungar. Han uppmanar dem till att hålla sig vakna och be men när de gång på gång somnar lyser hans besvikelse igenom. Han ber med ångest och rädsla och i B 2000 beskriver Markus att han sa

²¹ Matt 17:2.

²² Mark 9:6.

²³ Joh 18:1, 4–6, 11b.

²⁴ Luk 22:39b–40.

”Abba! Fader! För dig är allting möjligt. Ta denna bägare från mig. Men inte som jag vill, utan som du vill.”²⁵

Det är svårt att se att författaren till *Häxan och Lejonet* blivit inspirerad av ett specifikt evangelium i framställningen av sin berättelse. Oftast hoppar det mellan gestalterna i de olika evangelierna men här kan man ändå dra slutsatsen att Lukas dragit det längsta strået. Här beskrivs hur Jesus tyngd av ångest, mycket medveten om vad som ska hända, får den styrka och kraft av en ängel som han behöver i den stunden.²⁶ Aslan är också mycket väl medveten om vad som väntar och han får den kraft han behöver av flickornas närhet likt den kraft som ängeln ger Jesus. Han ber dem att lägga sina händer på honom så att han känner att de är med (s. 123).

Flickorna, Lucy och Susan, intar rollen av både, manliga lärjungar som vandrar med och följer Jesus där han går men också som kvinnorna som följer allt på avstånd och som är med vid uppståndelsen, som jag nämnde ovan, men de är också änglar som ger kraft och styrka i svåra stunder.

2.5 Edmund

Edmund är en Protagonist genom boken. Det är inte ofta någon annan tar den rollen när han är med. Vid något tillfälle tar han steget tillbaka men med tanke på hans viktiga roll i bokens handling så är det förståeligt att det inte sker så ofta. Han visar känslor och ibland tar han oförutsägbara beslut. Han tycks vara principfast och att be om förlåtelse tycks sitta ganska djupt inne men när han så gör det visar det på hans kvalitéer som människa. Hans karaktär visar verkligen på en Round character.

Edmund beskrivs i berättelsen genom hans sätt att vara och handla som förrädaren, han har alltså en övergripande likhet med Judas i evangelierna. Judas beskrivs lite olika i evangelierna och i Matteus, Markus och Lukas får vi reda på att Judas ska förråda Jesus och det redan första gången vi möter honom då hans namn nämns.²⁷ I Johannes berättas också att Judas är en förrädare första gången hans namn nämns men här betonas att Jesus valt ut lärjungarna och att han också var fullt medveten om att Judas skulle förråda honom.²⁸ Det gör att handlandet som Judas utför inte blir förvånande. Man anar vad som ska hända och man förvånas inte av hans beslut. Det gör att Judas karaktär kan ses som en Flat character.

²⁵ Mark 14:36.

²⁶ Luk 22:43.

²⁷ Matt 10:4, Mark 3:19, Luk 6:16.

²⁸ Joh 6:70–71.

I boken *Häxan och lejonet* berättas det ifrån början att Edmund är en kille som gillar att retas med sin lillasyster. Han tillrättavisas av sin storasyster och han försöker framstå som lite bättre än vad han egentligen är. När Lucy är orolig och blir rädd kallar Edmund henne för dumbom (s. 8). Ingen tycks förstå honom när han känner sig uttråkad av att det regnar ute och han blir, som sagt, ofta tillrättavisd av sina syskon. Det berättas inte att han är en förrädare men när så tillfället ges, då han kommer till landet Narnia, så är inte steget så stort att ta. Häxan lockar honom med kolakarameller och säger att hon vill göra Edmund till kung. Som kung behöver man tjänare och hon föreslår att hans syskon kan bli det. Eftersom Edmund tycks tycka att hans syskon mest är till besvär och att ingen riktigt vill förstå honom, så skulle han gärna se att de blir underställda honom (s. 35–36). Tänk att de en gång för alla måste lyda honom, han behöver bara locka med dem till drottningen för då ska han bli kung.

I evangelierna är det svårt att säga när Judas själv kom på tanken att han skulle förråda Jesus. Kanske var det händelsen som Johannes berättar om, då när det började gå ett rykte bland lärjungarna att Jesus verkade vara galen. ”Står han och säger att vi ska dricka hans blod och äta hans kött?” Johannes beskriver den upprördhet som sprider sig bland lärjungarna.²⁹ Här skiljer sig bibelöversättningarna åt hur Jesu tal togs emot, Giertz skriver, ”Detta är ett hårt tal”, i SFB står det, ”Det här är en svår tanke” medan det står i B 2000, ”Det är outhärdligt det han säger”³⁰. Plötsligt står bara de tolv lärjungarna kvar. Började Judas redan där fundera på om Jesus var den han utgav sig för att vara eller kom det senare? Johannes skriver att Jesus visste vilka som inte trodde och vem som skulle förråda honom och kanske var Judas en av dem som saknade tron. I Matteus, Markus och Lukas finns inte den här händelsen med men här berättar evangelisterna att Jesus inte mindre än tre gånger berättat att han ska lida och bli dödad och uppväckt på tredje dagen. Matteus säger till och med att ”Från den tiden började Jesus förklara för sina lärjungar [...]”³¹ Jesus berättade alltså gång på gång att han skulle lida genom de äldste och överstepräster och de skriftlärda och dö. När Matteus berättar om det andra tillfället då Jesus förutsäger vad som ska hända, att han ska dö men också uppstå så står det att ”Då blev de mycket/djupt bedrövade”.³² Markus berättar om samma händelse och säger ”Men de förstod inte vad han menade och vågade inte fråga”³³ Vid Jesu tredje förutsägelse om vad som ska

²⁹ Joh 6:52–67.

³⁰ Joh 6:60b.

³¹ Matt 16:21.

³² Matt 17:23.

³³ Mark 9:32.

hända kan vi läsa i Giertz översättning av Lukas, ”Men av detta fattade de ingenting. Hela saken var en gåta för dem, och de förstod inte vad han sagt.”³⁴

Hur det än var så kan vi förstå att den droppe som fick bägaren att rinna över, enligt Johannes, var när det berättas om hur Maria från Betania smörjer Jesu fötter med dyrbar balsam. Då kan Judas inte vara tyst. Han frågar varför man inte sålde flaskan och gav pengarna till de fattiga? Och så berättas det att han inte brydde sig om de fattiga, han var en tjuv och hade hand om kassan. Man kan ana att om balsamflaskan hade sålts och pengarna lagts i kassan så hade också Judas kunnat stjäla pengarna. Inte för att han blev en tjuv utan för att han redan var en.³⁵

Matteus berättar inte att det är Judas som yttrar sig i samma situation, som man får anta att det handlar om. Han beskriver att en kvinna smörjer Jesu huvud med olja och att lärjungarna blir upprörda. Men den som gör något av sin upprördhet är just Judas som i nästa stycke går till överstepräster och frågar ”Vad vill ni ge mig om jag utlämnar honom åt er?”³⁶ Judas har, som sagt, hand om kassan. Han vet vad det innebär för makt att ha pengar och han lockas av att få mer pengar själv men inser inte vad det får för konsekvenser. Edmund blir bjuden på förtrollade kolakarameller. Han inser inte heller vad det för med sig för konsekvenser för honom, han känner bara en längtan efter att få mer (s. 35). För att få det går han med på det som häxan begär. Det finns både en likhet och en skillnad här; skillnaden är att Judas frågar vad han får om han utlämnar Jesus. Edmund frågar hur han kan få fler kolakarameller. Det är ett tydligt uppsåt i Judas frågeställning där han försöker sälja information till ett bra pris, något som Edmund saknar. Det som är gemensamt är att de som tar emot frågan vet mycket väl vad de vill. Både Judas och Edmund har ett begär och för att tillfredsställa det går de med på i stort sett vad som helst, något som Jesu och Aslans motståndare utnyttjar.

Här slutar dock likheten mellan Judas och Edmund åtminstone så som Judas beskrivs i Markus, Lukas och Johannesevangeliet. Matteus beskrivning av Judas förändrar den bild man tidigare fått av honom. Likt Edmund så intar nu Judas en karaktär av hur det är att vara människa. Någon som tar egna beslut och som kan ångra sig. I Edmunds fall hade han ingått förbund med häxan, hans blod tillhörde henne. Den ende som kunde befria honom var Aslan. Aslan kunde ta hans ställe för att befria honom från det som han gjort. För Judas var det annorlunda, den som kunde rädda honom var den man som han utlämnat åt överstepräster. Vi kan läsa att Judas ångrade sig, han kastade in pengarna i tempelhuset och sedan tog han sitt

³⁴ Luk 18:34.

³⁵ Joh 12:4–6.

³⁶ Matt 26:15.

liv.³⁷ Jag kategoriserade inledningsvis Judas karaktär som en Flat character. Han överraskar inte och han är förutsägbar. Att alla evangelister berättar att han ska förråda Jesus och att de gör det när hans namn nämns för första gången leder till att man sorterar in honom i ett fack där man vet vad han ska göra. Men så händer något. Matteus visar en sida av Judas som ingen annan visar. Helt plötsligt gör han något oväntat, han frångår mönstret som man kan se i berättelsen och den karaktär som Matteus målar upp förändrar Judas till att bli en Round character och likheten mellan Edmund och Judas förstärks.

2.6 Vita häxan

Drottningen av Narnia som hon vill kalla sig eller Vita häxan som alla andra tycks kalla henne är en protagonist när hon är med i boken, en Round character. Hon är lömsk och lite oberäknelig, ena stunden är hon glad och skrattar, nästa är hon arg och skäller ut någon. Häxan har vissa karaktärsdrag som kan liknas vid det sätt som överstepräster presenteras med, framför allt i Matteusevangeliet. Ett gemensamt drag som de har är att de tycks vilja behålla makten och de blir förargade när de hör hans [Jesus/Aslans] namn och får höra vad han gör.³⁸ Överstepräster är förutsägbara i sitt sätt att tänka och handla och de framstår som Flat characters i evangelierna, trots det så tar de plats i handlingen när de är med, precis som Vita häxan. Hon håller sig aldrig i bakgrunden utan tar plats när hon intar scenen.

Överstepräster är rädda för att folket ska börja följa Jesus, denna person som inte följer deras uppmaningar. Hade de haft ett trollspö som förvandlat deras motståndare till stenstatyer så hade de förmodligen gjort Jesus till stenstaty första gången de råkat i luven på varandra. Men nu krävs det list för att komma åt det man vill uppnå. Kan man inte göra det själv så får man ta hjälp av andra som kan. Det är något som både Vita häxan och överstepräster räknar ut.³⁹ Överstepräster försätter Judas i en situation som han inte kan ta sig ur. Matteus är det enda evangeliet som beskriver att Judas faktiskt ångrar sig men Överstepräster tar inte tillbaka pengarna och det han gjort får han själv bära skulden för. Här beskrivs en avsaknad av empati bland Överstepräster.⁴⁰ Vita häxan tycks inte heller ha någon förmåga att känna empati. Hon är beredd att offra Edmund men när så Aslan erbjuder sig att ta hans plats så kan hon inte dölja sin glädje, ”Häxan vände sig bort med en min av vild skadeglädje” (s. 118). Den som står överst på hennes dödslista är Aslan, den som står överst på överstepräster lista är Jesus. De

³⁷ Matt 27:3–5.

³⁸ Jfr Matt 21:15 och C. S. Lewis, *Häxan och lejonet*, [Ny utg.], (Stockholm: Bonniers juniorförl., 1991), s. 85.

³⁹ Mark 14:1.

⁴⁰ Matt 27:4.

övertalade till och med folket att Barabbas skulle få gå fri och att Jesus skulle dödas.⁴¹ När så Jesus avrättas kan de inte låta bli att göra narr av honom som det står i B 2000 och i Giertz översättning. I SFB står det att de ”förlöjligade honom”.⁴² Häxan kunde inte heller avstå från lockelsen att förnedra sin fånge och när hon lät raka hans gyllene man haglade orden som förlöjligade honom bland dem som var där (s. 125). Häxan avrättar Aslan och även om Översteprästererna gör vad de kan för att fördela skulden på andra så är det ytterst sett de som bär skulden. De hetsade upp folket och gjorde vad de kunde för att få den romerska makten att ta ansvar för Jesu avrättning. Pilatus ”visste att det var av avund mot Jesus som man hade utlämnat honom” och när folket ropade att Jesus skulle korsfästas sköljde han sina händer inför dem och sa: ”Jag är oskyldig till den här mannens blod. Detta får bli er sak.”⁴³

Häxans anhängare kan liknas med fariseerna och sadukeerna i evangelieberättelserna. De personer som gör häxans ärende. I Matteus 4 kan vi läsa hur Jesus förs ut i öknen för att sättas på prov av djävulen. När fariseerna, sadukeerna och de laglärda senare kommer in i handlingen i evangelierna så används samma terminologi i deras sätt att angripa Jesus. På ett flertal ställen kan vi läsa hur fariseerna, sadukeerna och de laglärda kom fram till honom [Jesus] för att sätta honom på prov⁴⁴ alla med samma uppsåt som Satan. Något som förstärker deras samhörighet med det onda.

⁴¹ Matt 27:20.

⁴² Matt 27:41. Mark 15:31.

⁴³ Matt 27:18–24.

⁴⁴ Jfr Matt 16:1, 19:3, 22:35, Mark 8:11, 10:2, Luk 10:25 och Joh 8:3–6.

Kapitel 3

Diskussion och slutsats

I detta avslutande kapitel följer en diskussion över uppsatsen. Avslutningsvis kommer vi till slutsatsen som ger svar på mitt syfte och frågeställning, den som angavs i det inledande kapitlet.

3.1 Diskussion

I boken *Häxan och lejonet* får vi följa med syskonen Lucy, Edmund, Susan och Peter. Vi får följa med på en resa i sagolandet Narnia där barnen är brickor i spelet mellan gott och ont och en förutsättning för att det goda ska kunna besegra det onda. Det finns en tydlig likhet i berättelsen och i Bibelns evangelieberättelser om Jesus som offerar sig för människorna, hans död och uppståndelse. Jag har, som jag sa i inledningen, valt att inte ta med någon jämförelse mellan Aslan och Jesus i min analys utan koncentrerat mig på att visa på likheter mellan några av de olika gestalterna i boken med delar av de gestalter som vi möter i evangelierna. Jag har valt att titta på och jämföra de olika evangelierna för att få en så bred bild som möjligt. Stefan Klint diskuterar i boken *Romanen och evangeliet* Jean Paillards arbete där han lyft fram Judasskildringar – i skönlitterära verk – att de innehåller en föränderlig Judashistoria. Den förhåller sig inte endast till en evangelieberättelse utan flera och dessutom är den även påverkad av andra berättelser.⁴⁵ Något som bekräftar Klints tanke att en hypotext kan vara sammansatt av flera hypertexter som skapar en enhet i hypotexten. När det gäller hur Judas framställs i evangelierna så säger Paillard i boken *Broder Judas* att Judas nämns i tjugo texter från Nya testamentet. Judas kan knytas till sju olika episoder där också uppgifterna om honom i vissa fall går isär.⁴⁶ Så är det också i denna berättelse, egenskaper som karaktärerna har i de olika evangelierna tycks ha påverkat hur karaktärerna är i boken *Häxan och lejonet*. Vissa av evangelieberättelserna går isär vilket gör att på några ställen blir enstaka evangelier mer framträdande och ett par exempel som jag lyft fram visar på det. Jag tänker på när Edmund jämförs med Judas. Den bild av en Judas som ångrar sig och faktiskt kastar tillbaka pengarna i tempelhuset är den som Matteus har. Den stämmer mer överens med den bild som man får av Edmund när man läser boken. På samma sätt är det när Aslan är på väg mot sin avrättning. När

⁴⁵ Klint, *Romanen och evangeliet*, s. 13.

⁴⁶ Jean Paillard, *Broder Judas: En ny syn på förrädaren* (Örebro: Libris, 1995), s. 136.

han ber flickorna att lägga sina händer på hans man och han får styrka att fortsätta framåt. Det stämmer mer överens med den bild man får av Lukas berättelse när Jesus vändas över vad som ska hända. Hur han tvekar över om han ska klara att göra det som han måste. Då kommer en ängel och ger den kraft han så väl behövde.

Syftet var ju att undersöka hur karaktärerna i evangeliernas berättelse om Jesu liv och gärning kommer fram i C.S. Lewis bok *Häxan och lejonet* vilket jag har gjort. En intressant reflektion är dock att flera viktiga karaktärer från evangelierna saknas i *Häxan och lejonet*. Bland annat saknas både Johannes Döparen och Pontius Pilatus, två viktiga personer i evangeliernas narrativ. Man kan fråga sig varför. En viktig poäng är att Aslan är den frälsare som invånarna i landet Narnia väntar på och som de accepterar. Aslan arbetar i medvind medan Jesus arbetade i motvind. Jesu verksamma tid gick ut på att övertyga människor om vem han var där Johannes Döparen spelade en stor roll i folkets förberedelse, något som Aslan inte behövde göra. I landet Narnia finns också bara två poler, en god sida och en ond sida. Vid Jesu verksamma tid kan man säga att det fanns tre poler. Dels den goda sidan som representerades av Jesus och hans anhängare. Dels den onda sidan som var den judiska eliten samt en neutral pol som var varken eller, som bestod av den romerska ockupationsmakten med Pontius Pilatus som representant. Beslutet att offra sitt liv som Aslan tar kan liknas vid den bild som evangelisten Johannes ger när Jesus säger, ”Skulle jag inte dricka den bägere/kalk som Fadern har räckt mig?”⁴⁷ Medan bilden man får från de synoptiska evangelierna är något Jesus vill slippa, där en dom från oväntat håll krävs för att profetian ska gå i uppfyllelse.

När man tolkar en bok så speglar resultatet den ideologiska, historiska och sociala miljön som uttolkaren lever i. Björn Vikström skriver i sin bok *Den skapande läsaren* att, ”Den vi är, och den sociala miljö vi lever i, påverkar oundvikligen vårt val av forskningsuppgift, material, infallsvinkel och tolkningsmetod. Vår historiska förankring är naturligtvis i viss mening en begränsning, men samtidigt är just denna förankring en positiv förutsättning för att vi skall kunna formulera texttolkningar med relevans och aktualitet i det omgivande samhället.”⁴⁸ Kanske är det just det som lockar, att en text kan uppfattas olika beroende av det omgivande samhället. Det är förmodligen också en av anledningarna till att så många skrivit om C.S. Lewis och hans verk. Man har tolkat och analyserat, både författaren och hans verk.

Något som är intressant och som gör det möjligt att jämföra texten i en skönlitterär bok med evangelietexter är att de är skrivna på ett liknande sätt. På samma sätt som den skönlitterära

⁴⁷ Joh 18:11b.

⁴⁸ Björn Vikström, *Den skapande läsaren: Hermeneutik och tolkningskompetens* (Lund: Studentlitteratur, 2005), s. 21.

författaren har stora delar av sin berättelse klar när den börjar formuleras i text har evangelisterna sin berättelse i huvudet innan den börjar skrivas ner. I boken *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel* skriver författarna att berättaren i evangelierna inte är bunden av tid och rymd. Berättaren vet och kan hela berättelsen när den börjar att tecknas ner. Det gör att berättaren kan relatera i berättelsen till något som kommer att hända längre fram eller något som redan skett. Ett exempel som nämns är att vi får reda på att Judas kommer att förråda Jesus, och det redan första gången hans namn nämns. Det vet berättaren men det betyder inte att det var känt hos någon annan när det utspelades,⁴⁹ utom möjligtvis av Jesus vilket Johannes är tydlig med att berätta. Berättaren upplevs också som allvetande. Han berättar om hur karaktärerna känner sig, rädsla, ångslan, sorg och så vidare. Han vet också vad karaktärerna tänker och känner i situationer då de inte vet vad de ska svara eller göra.⁵⁰ Vikström frågar sig om man kan tala om sanning ifråga om skönlitteratur som t.ex. romaner. Har de någon relation till verkligheten eller är de bara fantasiprodukter? Han beskriver att Ricoeur talar om att berättelser öppnar olika världar och han säger:

en värld där vi som läsare kan stiga in för att pröva och utveckla olika sätt att förhålla oss till omvärlden och medmänniskorna. I det här perspektivet kan en helt fiktiv värld [...] på ett indirekt sätt säga oss lika mycket om vad det är att vara människa som en mer ”realistisk” roman gör. Med andra ord kan man hävda att fiktiva texter har en indirekt relation till omvärlden: deras styrka ligger inte i att erbjuda exakta återgivning av verkliga skeenden, utan i deras förmåga att hjälpa oss att med vår fantasi se på världen på ett nytt sätt.⁵¹

Något som jag påstår att Lewis bok *Häxan och lejonet* gör där karaktärerna är inspirerade av karaktärer från evangelierna i Nya testamentet.

I min forskningsöversikt nämnde jag King som skrev en essä om dörrens betydelse i ett bibelvetenskapligt perspektiv. Där säger han också att han är osäker om detta var en tanke från författaren eller om det bara råkade bli så. Jag nämnde också inledningsvis att Coren skriver att ”*Häxan och lejonet* är fängslande och oförglömlig även om vi inte ser de religiösa parallellerna”. Det betyder att det finns paralleller till Bibeln som gömms i texten. I min komparativa undersökning har jag plockat fram karaktärer, citat och händelser som bekräftar att boken speglar mycket av det som händer i evangelieberättelserna. Att med hjälp av Genettes och Klints tankar kring hypertextualitet se hur evangeliernas hypertexter paketeras och presenteras i hypotexten *Häxan och Lejonet* visar på Bibelns reception i denna skönlitterära

⁴⁹ David M. Rhoads, Joanna Dewey & Donald Michie, *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*, Third edition. (Minneapolis: Fortress Press, 2012), s. 41.

⁵⁰ Rhoads, Dewey & Michie, *Mark as Story*, s. 42.

⁵¹ Vikström, *Den skapande läsaren*, s. 46.

bok. Som jag nämnde i teori- och metoddelen i kapitel 1 så har jag i min analys kategoriserat in karaktärerna för att belysa deras egenskaper. Framförallt i hypotexten men som jag skrev och som du säkert noterat så har jag även gjort det vid ett par tillfällen med karaktärer från hypertexten. Det som jag ville visa med det är att karaktärerna inte behöver ha samma karaktär i form av Round- eller Flat character för att sammankopplas. Översteprästens förutsägbara handlande går att jämföra med häxans oberäknelighet på ett intressant sätt. Att jag endast gjort det i Edmunds och Vita häxans fall är för att de så tydligt går att koppla samman med en person/grupp från evangelierna medan de andra karaktärerna i hypotexten tycks vara inspirerade av många olika karaktärer från hypertexten. Att välja att presentera de olika karaktärerna i en viss ordning visar att det finns en rangordning mellan karaktärerna. Därmed är det inte sagt att någon kan plockas bort utan alla behövs i narrativet för att det ska bli en bra berättelse. Skulle man titta generellt över evangelieberättelserna så är förstås Jesus den stora protagonisten. Jämför man de andra karaktärerna med honom så framställs många som ganska platta. I boken *Häxan och lejonet* finns ingen sådan huvudrollsinnehavare vilket gör att de olika karaktärerna som intar huvudrollen oftast framstår som runda och skulle jag gjort en analys på Aslan är det inte otänkbart att han skulle framstå som en Flat character. En slutsats som man skulle kunna dra, om än kanske något generell, är att de karaktärer som framstår som Flat- och Round character i hypertexten kommer fram i dess motsats i hypotexten.

3.2 Slutsats

Jag har i min analys plockat fram citat och händelser som visar att det finns likheter mellan karaktärerna. Det som min studie också visar är att flera av bokens karaktärer inte endast går att koppla till en specifik gestalt i evangelierna. Framför allt visar både Lucy och Susan det eftersom deras sätt att vara speglar både manliga och kvinnliga karaktärer i evangelierna. Evangeliernas karaktärer lyser absolut igenom i bokens huvudkaraktärer. Översteprästens vilja att ensam ha auktoritet bland folket utan en Jesus som tar fokus från dem och häxans vilja att röja Aslan ur vägen. Edmunds drag som kopplar honom samman med Judas. Peter som är klippan bland barnen och som ska leda Narnia till seger och bli kung kopplas samman med Petrus, Jesu lärjunge och så vidare.

Så svaret på den inledande frågan blir: Ja, det finns likheter mellan gestalterna i boken *Häxan och lejonet* och gestalter i evangelierna och min analys visar på hur evangeliernas karaktärer speglas och lyser igenom i bokens olika gestalter. Som Paillard hävdade så brukar inte skönlitterära verk som speglar bibliska berättelser endast förhålla sig till en

evangelieberättelse utan flera vilket också min studie i huvudsak visar. Dock finns ingen regel utan undantag. Vissa av evangelierna lyser igenom lite extra i vissa sekvenser. Bland annat Matteus bild av Judas som ångrar sig och Lukas berättelse om hur det var i Getsemane kvällen då Jesus greps av Översteprästens vakter. Men att dra slutsatsen att något av Matteus, Markus, Lukas eller Johannes evangelier skulle ha använts mer än något annat kan jag inte se i denna undersökning. Så svaret på min andra fråga blir: Nej, det går inte att se i denna studie att ett specifikt evangelium är mer framträdande än något annat. Däremot skulle man kunna dra slutsatsen att de synoptiska evangelierna är mer framträdande än vad Johannesevangeliet är. Dels hur Judas beskrivs och inte minst den känsla som förmedlas i Getsemane, kvällen då Jesus greps.

Att tilldela karaktärerna olika epitet som Protagonist, Walk-on, Agent, Round character och Flat character tillför en större förståelse av hur karaktärerna uppfattas och också hur deras roll spelar in i narrativet. Att den ideologiska, historiska och sociala miljö som man lever i påverkar hur man tolkar texter. Det kan förstås vara en begränsning men det kan också vara en tillgång som jag ser som positivt. Jag tänker att det bland annat är det som gör att vi tolkar och tänker olika när vi läser en text. Det som jag skriver kan ge en läsare en aha-upplevelse och vice versa. Något som varit otänkbart om vi haft exakt samma förutsättningar och kunskap.

Att göra en komparativ analys där jag jämför de olika karaktärerna från hypertexten med hypotexten visar att egenskaperna hos karaktärerna inte behöver vara kopior av varandra för att man ska känna igen dem i de olika texterna. Det är snarare deras uttrycksätt och handlande som skapar deras likheter, inte deras oberäknelighet eller förutsägbarhet. Dock kan deras likhet förstärkas när de förenas i samma fack, något som Matteus bild av Judas i slutet av hans evangelium vittnar om. Genom Judas handlande förändras hans karaktär och likheten mellan honom och Edmund förstärks.

Källförteckning

Primärkällor

Gilbrant, Thoralf (red.). *Svensk studiebibel: Bibeltext: Svenska folkbibeln 2015*, Fjärde upplagan. Uppsala: Livets ords förlag, 2017.

Lewis, C.S. *Häxan och lejonet*, [Ny utg.]. Stockholm: Bonniers juniorförl., 1991.

Nya testamentet i åtta versioner. Varberg: Argument, 2016.

Stora studiebibeln *Bibel 2000*, Bibelkommissionens översättning av bibeltexten med svensk NIV kommentar. Vellinge: CorVita, 2007.

Sekundärlitteratur

Bray, Suzanne, Gavin, Adrienne E. & Merchant, Peter (red.). *Re-Embroidering the Robe: Faith, Myth and Literary Creation Since 1850*. Newcastle: Cambridge Scholars Pub., 2008.

Coren, Michael. *C S Lewis - mannen som skapade Narnia*. Örebro: Libris, 2005.

Derrick, Stephanie L. "The Transatlantic Reception of The chronicles of Narnia and of C. S. Lewis as a Children's Book Author in the 1950s and 1960s, compared". Sidorna 27–43 i *Children's literature association quarterly* 44, 2019.

King, Don. "The Wardrobe as Christian Metaphor," *Mythlore: A Journal of J.R.R. Tolkien, C.S. Lewis, Charles Williams, and Mythopoeic Literature*: Vol. 14, 1987: No. 1, Article 5.

Klint, Stefan. *Romanen och evangeliet: Former för Jesusgestaltning i Pär Lagerkvists prosa*. Skellefteå: Norma, Diss. Uppsala: Univ., 2001.

Marguerat, Daniel & Bourquin, Yvan. *How to Read Bible Stories: An Introduction to Narrative Criticism*. London: SCM, 1999.

Paillard, Jean. *Broder Judas: En ny syn på förrädaren*. Örebro: Libris, 1995.

Rhoads, David M. Dewey, Joanna & Michie, Donald. *Mark as Story: An Introduction to the Narrative of a Gospel*, Third edition. Minneapolis: Fortress Press, 2012.

Sammons, Martha C. *A Guide Through Narnia*, Revised and expanded edition. Vancouver, BC: Regent Collage Publishing, 2004.

Sayer, George. *Jack: En biografi om CS Lewis*. Örebro: Libris, 1999.

Vikström, Björn. *Den skapande läsaren: Hermeneutik och tolkningskompetens*. Lund: Studentlitteratur, 2005.

Warzecha, Daniel. "Nordic Mythology in C. S. Lewis's *The Chronicles of Narnia*". Sidorna 17–31 i *Re-Embroidering the Robe: Faith, Myth and Literary Creation Since 1850*, Bray, Suzanne, Gavin, Adrienne E. & Merchant, Peter (red.). Newcastle: Cambridge Scholars Pub., 2008.

Wasserman, Tommy. "Förord" sidan 4 i *Nya testamentet i åtta versioner*. Varberg: Argument, 2016.